

Antalya'nın ÖNEMLİ ANIT AĞAÇLARI

ANTALYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

Antalya'nın **ÖNEMLİ ANIT AĞAÇLARI**

ANTALYA **BÜYÜKŞEHİR** BELEDİYESİ

KENT TARİHİ VE TANITIMI DAİRESİ BAŞKANLIĞI

Antalya / 2021

ÖNSÖZ

Muhittin BÖCEK
Antalya Büyükşehir Belediye Başkanı

Antalya'mızı dünyanın en güzel kenti yapan, sadece sahip olduğu tarihi ve kültürel değerler değildir. Kentimiz, onu sarıp sarmalayan doğal çevresi ve zengin bitki örtüsü olmadan düşünülemez. İçinde yaşadığımız doğal çevrenin en önemli yapı taşlarından biri de hiç şüphesiz ki ağaçlardır. Yaşamımız için gerekli olan hayati görevlerinin yanı sıra, kimi zaman bir çocuğun salıncağına kucak açan, kimi zaman binlerce yıl öncesinden kalan kültürel değerlerimize gölge olan ağaçlar, en yakınımızdan uzak çevremize kadar hayatlarımıza eşlik eder ve onu dönüştürür.

Antalya'mızın tüm değerlerine sahip çıkmak gayesiyle yaptığımız çalışmalara bir yenisini eklemek için hazırladığımız bu kitapçıkta, Antalya'nın farklı bölgelerindeki anıtsal ağaçları kayıt altına alarak hem doğal mirasımıza sahip çıkıyor hem de daha kapsamlı koruma ve tescil çalışmaları için öncülük etmeyi amaçlıyoruz. Ayrıca, Antalya Büyükşehir Belediyesi adına kentimizin önemli anıt ağaçlarını sizlerin bilgisine sunmanın mutluluğunu ve gururunu yaşıyoruz.

Ağaçlar, doğanın en etkileyici canlılarından. Doğa huzur, ağaç ise nefesdir. Hem doğaya hem de insanlara pek çok faydası bulunan, doğanın döngüsünü sağlayan ve insanların oksijenini üreten ağaçların varlığı, insanlık için çok önemlidir.

Diğer taraftan ağaçlar, Antik Yunan çağından modern çağa kadar hayatın devamlılığının ve kozmik gücün simgesi olarak algılanmış ve bu bağlamda ağaca duyulan saygı, kesintisiz devam etmiştir (Pardo, 2005).

Güzellik, cesaret, direnç ve yaşamın temel gücü olarak görülmesi evrensel bir değer olarak paylaşılmıştır (Musselman, 2003; Albian ve Berwick, 2004). Çeşitli toplumlar ağaçlardan büyümlü totemler yaratmışlardır. Bazı özel nitelikli ağaçlar, “azizlik” ve “peygamberlik” sıfatları ile kutsallaştırılmıştır (Séne, 2003). Bazı medeniyetlerde, yazılarda kullanılan harfler ağaçlardan seçilmiştir. Baltık alfabetinin (Ogham) 25 karakteri, 20 ağaç ve bazı kutsa bitkilerden oluşur. İrlanda kültüründe de kayın ağacının odunundan eski yazı takımlarının yapımında yararlanılmış, ağacın ince kabukları da ilk kitapların sayfaları olarak kullanılmıştır. Nitekim İngilizce ve diğer bazı Hint-Avrupa dillerinde kitap (book) kelimesi ile kayın kelimesi (beech) etimolojik olarak birbirine bağlıdır (Crews, 2003).

Ağaçlar ve ormanlarla ilgili tabu, ayin ve inançlarla desteklenen ve kuşaktan kuşağa aktarılan mistik folklor, dinler ve geleneklerdeki ağaç sevgisinin temelini oluşturmaktadır (Swamyvd., 2003; Garciavd., 2006).

Genel olarak ağaçlar nesiller boyu böylesine önemliyken, anıt ağaçlar, tarihe tanıklık eden uzun ömürleri ve devasa yapıları ile dünyamızın ayrıcalıklı varlıklarıdır. Bu devasa ağaçların, bazen 1000’lerle ifade edilen yaşları ile geçmişten günümüze taşıdıkları kültürel miras ve sürekli gelişimleri sonucu değişen fiziksel özellikleri, toplumu etkileyerek benliğinde özel bir yer almalarını sağlar. Bu etki, insanların soya, ulusa ve bulunduğu yöreye bağlılığını artırırken, diğer yandan toplumda doğa sevgisi ve çevre bilincinin artmasına önemli katkılar sağlamaktadır (Asan, 2010).

“Yaş, çap ve boy itibarıyla kendi türünün alışlagelmiş ölçüleri üzerinde boyutlara sahip olan, yöre folklorunda, kültür ve tarihinde özel yeri bulunan, geçmiş ile günümüz, günümüz ile gelecek arasında iletişim sağlayabilecek uzunlukta doğal ömre sahip olan ağaçlar” bilimsel olarak anıt ağaç olarak tanımlanmaktadır (Asan,1991; Asan, 1993).

Özellikle ağacın çapı ve boyu gibi fiziksel özellikleri bir ağacı anıt yapan özelliklerin başında gelir. Ancak sadece fiziksel özellikleri bir ağacı anıtlıştırmak için yeterli değildir. Anıt ağaçların, fiziksel özellikleri yanında kuşaklar arasında bağ kurabilecek uzunlukta doğal ömre de sahip olması gerekir. Bulduğu yörenin kültüründe gerçek veya hayal, olumlu veya olumsuz, mistik veya folklorik bir öyküsü olan, tarihte kimi olaylar ile özleştirilmiş olmaları ve tarihe tanıklık etmiş olmaları da bu ağaçlara anıtsal nitelik kazandırmıştır. İşte bu nedendir ki, anıt ağaçlar sahip oldukları bu özelliklerden dolayı her türlü önlemler alınarak mutlak koruma altına

alınması, hiçbir gerekçe ile kesilmemesi, bir başka yere taşınmaması ve gelecek nesillere doğal miras olarak bırakılması gereken ağaçlardır. Anıt ağaçlar boyutsal ve kültürel özelliklerine göre tescil edilerek; boyutsal, tarihi, folklorik, mistik olmak üzere 4 gruba ayrılır (Bayar vd., 2012):

1- BOYUTSAL ANIT AĞAÇLAR: Yaş, boy, gövde ve tepe çapı gibi boyutsal özellikleri bakımından aynı tür içinde veya benzer yetiştirme ortamlarında alışlagelmiş ölçülerinin çok üzerindeki boyutlara ulaşmış ağaçlardır.

2- TARİHİ ANIT AĞAÇLAR: Tarihi bir olaya veya şahsiyete ait geçmişe tanıklık etmiş olan ağaçlardır.

3- FOLKLORİK ANIT AĞAÇLAR: Halk kültüründe geleneksel bir kıymeti olan, yörede yaşanan çok üzücü veya sevindirici bir olaya tanıklık ettiği için halk arasında özel yeri olan ağaçlardır.

4- MİSTİK ANIT AĞAÇLAR: Dini bir inanışa göre yöre halkı tarafından yüceltilmiş olan ağaçlardır. Şaman, Türk ve Orta Asya mitolojisinde ağaçlar kutsal sayılmıştır. İnsanlar tarih boyunca, ulu ağaçları tanrılaştırmış ve tapmışlardır.

Antalya, Alanya'dan Kaş'a kadar uzanan tüm ilçeleriyle, Türkiye'nin en boylu ve sayı olarak en fazla anıt ağaçlarını barındırması açısından oldukça önemlidir.

Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü tarafından tescil edilmiş 160 anıt ağacın yanında, Antalya'da anıt ağaç niteliğinde tescil edilmeyi bekleyen daha birçok ağaç mevcuttur. Kitapçığımızda; Elmalı, Kemer, Kaş, Kumluca, Korkuteli ve İbradı'da yer alan, simgesel niteliklere sahip en önemli 17 anıt ağaç incelenmiştir.

ANTALYA'NIN ÖNEMLİ ANIT AĞAÇLARI ve ÖZELLİKLERİ

ANIT AĞAÇ	KONUM	YAŞI (YIL)	BOY (M)	GÖVDE ÇAPI (M)	ERİŞİLEBİLİRLİK	ÇEVRE İLE İLİŞKİ	ÖZELLİĞİ
Aslan Ardıç	Elmalı/ Çıglikara TKA*	1700	23,2	3,0	Rehber eşliğinde	Orman	
Toros Sediri (Lübnan Sediri)	Elmalı/ Çıglikara TKA	1500	25,0	2,6	Rehber eşliğinde	Orman	
Koca Sedir	Elmalı SAO**	909	32,5	2,3	Bireysel erişime uygun	Orman	
Şah Ardıç (Kokulu Ardıç)	Elmalı SAO	1015	22,8	2,4	Bireysel erişime uygun	Orman	
Koç Sedir	Elmalı / Çıglikara TKA	680	38,0	2,0	Rehber eşliğinde	Orman	
Katil Sedir (Karamık Köyü Sediri)	Elmalı/ Çıglikara TKA	672	26,5	1,8	Rehber eşliğinde	Orman	
Koca Katran	Elmalı/ Çıglikara TKA	2000	32,3	2,5	Rehber eşliğinde	Orman	
Lübnan Sediri	Kızılağaç-Gedik Çukuru	1500	26,0	2,5	Bireysel erişime uygun	Orman	
Ambar Katran (Dibek Sedir)	Dibek TKA	2346	25,0	2,6	Rehber eşliğinde	Orman	Dünyanın en yaşlı sedir ağacı
Gedelme Çınarı (Ahtapot Çınarı)	Gedelme Yaylası	2700	28,0	4,5	Bireysel erişime uygun	Kırsal	
Arapastı Kestanesi	İbradı ilçe merkezi	1100	19,0	13 m (gövde çevresi)	Bireysel erişime uygun	Kırsal	
Doğu Çınarı 1	Korkuteli Alladdin Keykubat Cad.	1001	20,0	0,7	Bireysel erişime uygun	Orta refüj	
Doğu Çınarı 2	Korkuteli merkez	950	19,0	0,8	Bireysel erişime uygun	Cami bahçesi	
Doğu Çınarı 3	Korkuteli merkez	700	20,0	1,7	Bireysel erişime uygun	Yol kenarı	
Doğu Çınarı	Kemer/ Çamyuva	1000	21,0	4,5	Rehber eşliğinde	Kırsal	
Doğu Çınarı	Muratpaşa/ Kircami	700	30,0	4,7	Bireysel erişime uygun	Kent içinde	
Ardıç Ağacı***	Konyaaltı/ Gökçam	500	13,0	1,1	Bireysel erişime uygun	Yol Kenarı	Deniz seviyesinde yetişmiş olması

*TKA: Tabii Koruma Alanı. **SAO: Sedir Araştırma Ormanı. ***Anıt Ardıç Ağacı "Yeşilçam Doğa Yürüyüş ve Bisiklet Yolu" kapsamında Antalya Büyükşehir Belediyesi talebi üzerine T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından 2021 yılında Anıt Ağaç olarak tescil edilmiştir.

ELMALI YÖRESİ

Elmalı, anıt ağaç bakımından oldukça önemlidir. Özellikle Elmalı-Finike sınırında yer alan Elmalı'ya 55 kilometre, Antalya'ya ise 165 kilometre uzaklıktaki 1000-2000 yaşlı ağaçların yer aldığı 15.889 hektarlık Çığlıkara Ormanı, nadide ağaçların yayılış alanı olup, ülkemizdeki sedir ormanlarının da %30'una sahiptir. Halk arasında katran olarak nitelendirilen Toros sedirinin de en güzel yayılış alanı Beydağları üzerindeki Çığlıkara ve Çam Kuyuları Mevkiidir. Çığlıkara, sadece Türkiye'nin değil, tüm dünyanın en nadir sedir ormanlarından biridir. Ormanı oluşturan sedirler arasında ardıçlar da yer alır. Çığlıkara Ormanı'nda birçok ağaç 1995 yılında anıt ağaç olarak tescil edilmiştir.

Aslan Ardıç (*Juniperus foetidissima*)

Elmalı Tekke Köyü Tekke Boğazı Mevkii'nde Çığlıkara Tabiatı Koruma Alanı'nda yer alan Arslan Ardıç, 21.04.1995 tarihinde tabiat anıtı ilan edilmiştir. (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020a; Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020b; Cengiz vd., 2007).

23,2 m boyunda, 3 m gövde çapında ve 9,52 m gövde çevresindeki Aslan Ardıç'ın yaşı yaklaşık 1700 olarak belirlenmiştir. M.S 395 yılına kadar Roma İmparatorluğu egemenliğine, 395-1080 yılları arasında Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu egemenliğine, 1080-1324 yılları arasında Doğu Roma İmparatorluğu egemenliğine, 1324-1423 yılları arasında da Anadolu Selçuklu Devleti egemenliğine tanıklık etmiş bir ağaçtır. Halk ozanı Abdal Musa'nın deyişlerinde yer almış bir ağaç olup, Alevilik kültüründe önemli bir yeri vardır. Mistik anıt ağaçlardandır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020a).

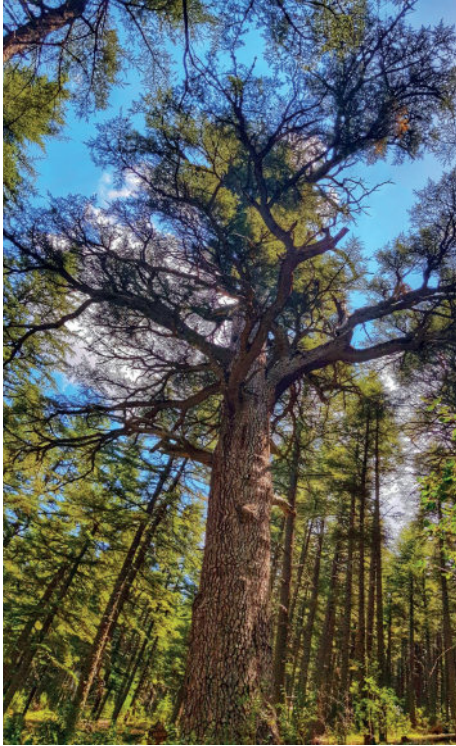
Aslan Ardıç (Fotoğraf: Ümit Durak)

Toros Sediri (*Cedrus libani*)

Elmalı'da, 1995 yılında anıt ağaç ilan edilen ve Toros Sediri olarak da bilinen 1500 yıllık bu ağaç, Çıglıkara Tabiatı Koruma alanında yer alır. Kerestesinin yumuşaklığı, eşsiz kokusu ve dayanıklılığı ile kıymetli bir ağaçtır. 25 metre boyunda olan anıt ağaç, 262 santimetre çap ve 8 metre 23 santimetre çevre genişliğine sahip ve boyutsal anıt ağaçtır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020).

Koca Sedir (*Cedrus libani*)

Elmalı Göltarla Köyü, Ekizler, Alıçalanı Mevkii'nde Elmalı Sedir Araştırma Ormanı'nda yer alan Koca Sedir'in 2010 yılında 898 yaşında olduğu belirlenmiştir. 32,5 m boyunda, 2,29 m gövde çapında ve 7,19 m gövde çevresinde olan Koca Sedir, 16.09.2002 tarihinde tabiat anıtı ilan edilmiştir. M.Ö. büyük medeniyetlere sahne olmuş, saray, mabet ve lüks yapıların inşasında kullanılmış; gerek katranı gerekse odunu eski Mısır mumyacılığında kullanılmış bir ağaç türüdür. Koca Sedir, Anadolu Selçuklu Devleti ve Osmanlı İmparatorluğunun tamamına tanık olmuş, 1927-1936 yılları arasında müteahhitlik kesiminde beğenilmeyip bırakılarak günümüze kalmış bir tarihi anıt ağaçtır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020a).

Koca Sedir. (Fotoğraf: Tarım ve Orman Bakanlığı Milli Parklar Antalya Şube Müdürlüğü Arşivi, Ümit Durak)

Şah Ardıç /
Kokulu Ardıç
(Fotoğraf: Ümit
Durak

Şah Ardıç (*Juniperus foetidissima*)

Elmalı Göltarla Köyü, Işıkbeli Mevki’nde Elmalı Sedir Araştırma Ormanı’nda yer alan Şah Ardıç 21.02.1995 yılında tabiat anıtı ilan edilmiştir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020a; Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020b; Cengiz vd., 2007).

22,8 m boyunda, 2,42 m gövde çapında, 7,46 m gövde çevresindeki Şah Ardıç, Anadolu Selçuklu Devletinin son dönemi ile Osmanlı İmparatorluğunun tamamına tanıklık etmiş bir ağaçtır. Elmalı dağlarına güzel kokmayı öğrettiği için halk arasında “Kokulu Ardıç” denmektedir. Tahmini yaşı o zaman 989 olarak belirlenmiştir. Folklorik anıt ağaçtır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020a).

Koç Sedir (*Cedrus libani*)

Elmalı Kızılağaç Köyü Tavşan Alanı Mevkii'nde, Çıglıkara Tabiatı Koruma Alanı'nda olup bilimsel araştırmalar için kullanılan Koç Sedir, 21.02.1995'de tabiat anıtı ilan edilmiştir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020a; Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020b; Cengiz vd., 2007).

Tahmini yaşı 680, gövde çapı 2, uzunluğu ise 38 metredir. Anadolu Selçuklu Devleti son bulduktan sonra bir müddet Teke Beyliğine ve 1423 yılından sonra da Osmanlı İmparatorluğuna tanıklık etmiş bir ağaçtır. İslam ve birçok dini inanışa göre kutsal kabul edilmiştir. Mistik anıt ağaçtır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020a).

Koç Sedir (Fotoğraf: Ümit Durak)

Karamık Köyü Sediri (Katil Sedir)
(Fotoğraf: Milli Parklar Antalya Şube
Müdürlüğü Arşivi)

Karamık Köyü Sediri / Katil Sedir (*Cedrus libani*)

Elmalı Karamık Köyü, Oluk Köprü, Sulu Çukur Mevkii'nde Çıglıkara Tabiatı Koruma Alanı'nda olup, 21.04.1995 tarihinde tabiat anıtı ilan edilmiştir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020a; Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020b; Cengiz vd., 2007).

Tahmini yaşı 672'dir. 26,5 m boyunda, 1,75 m gövde çapında, 5,5 m gövde çevresindeki bu ağaç 1352-1423 yılları arasında Teke beyliğine, 1423-1920 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğuna tanıklık etmiştir. Ağacın gövdesinde bulunan balı almak için çıkan iki kişi ağaçtan düşerek öldüğü için ağacın yöredeki adı "Katil Sedir" dir. Folklorik anıt ağaçtır. Ağacın bulunduğu bölge tabiatı koruma alanı olup bilimsel araştırmalar için kullanılmaktadır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020a).

Koca Katran (*Cedrus libani*)

Elmalı Doğantaş Köyü, Bölük Katran Mevkii'nde Çığlıkara Tabiatı Koruma Alanı içerisinde yer alan Koca Katran 21.02.1995 tarihinde tabiat anıtı ilan edilmiştir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020a; Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020b; Cengiz vd., 2007).

Boyu 32,3 m, gövde çapı 2,53, gövde çevresi ise 7,97 m olarak belirlenmiştir. 1302-1324 yılları arasında Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu egemenliğine, 1324-1423 yıllarında Teke beyliği egemenliğine, 1423-1920 Osmanlı İmparatorluğu egemenliğine tanıklık etmiştir. İslam dini ve birçok dini inanışta kutsal kabul edilmiş bir ağaçtır. 2000 yaşında, mistik anıt ağaçtır. Ağacın bulunduğu bölge tabiatı koruma alanı olup bilimsel araştırmalar için kullanılmaktadır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020a).

Koca Katran / Lübnan Sediri (Fotoğraf: Ümit Durak, Tarım ve Orman Bakanlığı Milli Parklar Antalya Şube Müdürlüğü Arşivi)

KAŞ YÖRESİ

Kaş, Antalya'nın batısında, Akdeniz kıyısında turistik bir ilçedir. Kıyı uzunluğu 90 km'dir. Toros dağlarının eteğinde, tarihi ve kültürüyle her yıl binlerce turist ağırlar.

Kızılağaç Köyü Lübnan Sediri (*Cedrus libani*)

Kaş, Kızılağaç Köyü, Gedik Çukuru Mevkii'nde, 21.02.1995 tarihinde tescil edilmiştir. 1500 yaşında olduğu tahmin edilmektedir (Cengiz vd., 2007). 26 metre boyunda, 2.45 metre gövde ve 7.69 metre taç genişliğine sahiptir (Acar, 2015). Oldukça sık bir orman dokusu içinde yer alan anıt ağaç, bulunduğu mekân itibarıyla benzersiz bir etkiye sahiptir. Bazı yazarlara göre bu tarz bir orman, insanın, onun aracılığıyla, kendisini tanımaya ve çözümlemesine imkân veren metaforlarla yüklü simgesel bir yapıya sahiptir.

Eski çağlarda devletlerin zenginliğinin ve gücünün sedir ağaçları ile kaplı ormanlardan olduğu söylenirdi. Gençlikte piramidal bir taç yapısına sahip olan Lübnan sedirinin tacı, yaşlandıkça şemsiye gibi bir hal alır. Ağaç yaşlandıkça boyuna çatlaklı, pullu bir yapıya, rengi de siyahımtırak kül rengine döner. Halk arasında siyah renkli zifte benzeyen reçinesinden dolayı "katran ağacı" olarak isimlendirilir. Görünümü ise heybetlidir. Bir tarih abidesi olarak adlandırılan Kızılağaç Köyü Lübnan Sediri tarihi anıt ağaçtır.

KUMLUCA YÖRESİ

İlçede; Olympos, Corydella, Rhodiapolis, İdebessiois, Gagae gibi önemli antik kentler bulunmaktadır. Özellikle, Olympos çok fazla yerli ve yabancı turist tarafından ziyaret edilmektedir. İlçenin sahil şeridi 30 km'dir. Bu sahil şeridinde Çavuşköy Kasabası'ndaki Adrasan koyu ile Olympos koyu; otel, motel, pansiyon ve restoranları ile yerli ve yabancı turistlere hizmet vermektedir.

Ambar Katran (*Cedrus libani*)

Kumluca Dibek Tabiatı Koruma Alanı'nda bulunan "Ambar Katran" ya da "Dibek Sedir" olarak adlandırılan sedir ağacı, 2346 yaşında, 25 m boyunda ve 2.62 m gövde çapında Türkiye'nin ve dünyanın en yaşlı sedir ağacıdır (Kantarıcı, 1984). Tarihi anıt ağaçtır. 13.09.2002 tarihinde tabiat anıtı ilan edilmiştir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020a).

Ambar Katran'ın bulunduğu yer, bir kuru dere vadisinin başlangıcıdır. Arazi çok eğimli olduğu için ağacın dibinde alt ve üst kısmı arasında 110 cm'lik bir yükseklik farkı vardır. Ağaç çevresinde teraslama yapılarak düzlük alanlar oluşturulabilir. Mekanı tanımlayıcı doğal sınır elemanlarıyla ağaçla fiziksel iletişimi kolaylaştıracak düzenlemeler yapılabilir.

KEMER YÖRESİ

Antalya'nın batısında Akdeniz kıyısındaki turistik ilçelerden biri olan Kemer, yerli

Ambar Katran / Dibek Sedir
(Fotoğraf: Ümit Durak)

ve yabancı turistler için deniz, kum ve güneş tatili için tercih edilen bir yöredir. Bu anlamda Kemer'in kırsalında yer alan anıt ağaç yakınında bulunan tarihi doku ile birlikte turistin ilgisini doğa ve kültüre çekme açısından oldukça önemlidir.

Gedeme Ahtapot Çınarı (*Platanus orientalis*)

İlçe merkezine 13 kilometre uzaklıktaki Kuzdere Köyü, 600 rakımlı Gedeme Yaylası'nda 06.05.2003 tarihinde tescil edilmiştir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020a; Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020b; Cengiz vd., 2007).

2700 yaşında olduğu tahmin edilen dev çınar ağacı, yakınındaki Bizans Kalesi'nden daha eski tarihe tanıklık etmiş bir ağaç olarak 28 metrelik boyu, 4.54 metrelik gövde çapı ve 14.26 metrelik tacı ile görenlerde hayret uyandırmaktadır.

Ağaç bilgilendirme panosunda Çınar ağacının edebiyattaki simgesel değerine vurgu yapan "Divan, halk, tasavvuf ve çağdaş şiirde adı en sık geçen ağaçlardan biridir çınar. Yapraklarını en geç döken ağaç olması, yapraklarının açılmış bir ele benzemesi, kabuklarının çok ve çabuk soyulması, gövdesinin iri ve diğer ağaçlardan uzun ömürlü olması nedenleriyle edebiyata sık sık konu olmuş ve çeşitli anlamlar çıkarılmasına yol açmıştır.

Gedelme Çınarı (Fotoğraf: Tarım ve Orman Bakanlığı Milli Parklar Antalya Şube Müdürlüğü Arşivi)

Gövdesinin ıslak yapıya sahip olması nedeniyle şimşekleri üzerine çekmesi onun kendi kendine yandığı gibi bir inanca sebebiyet verir.

Doğu Çınarı (*Platanus orientalis*)

Kemer Çamyuva'da bulunan bu anıt ağaç, 1000 yaşında 21 m boyunda, 4.5 m gövde çapında ve 40 m tepe çapında bir ağaçtır.

İBRADI YÖRESİ

Deniz seviyesinden bin metre yüksekte olan İbradı, Antalya'ya 170 kilometre uzakta bir ilçedir. İlçenin yıkılmaya yüz tutmuş yöreye özgü tarihi düğmeli evleri restore ederek turizme kazandırılmıştır. Her yıl binlerce turist İbradı'nın doğal ve kültürel güzelliklerini görmek için ziyaret etmektedir.

Arapastı Kestanesi

İbradı'da 19 m boyunda, 13 m çevresi olan ağacın 1000-1100 yaşında olduğu tahmin edilmektedir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2020).

Bu ünlü kestane ağacının adını yaşanmış bir öyküden almıştır. İbradı, tarihi boyunca çok büyük yangınlar geçirmiştir. Bu yangınların en önemlilerinden biri, Osmanlı İmparatorluğu'nda da büyük yankı uyandıran 1861 yangınıdır. Bu yangın, Arap köle Zeynep'in, efendisi Mustafa Efendi'nin konağını ateşe vermesiyle başlamış ve İbradı'nın büyük bölümüne yayılarak yanmasına neden olmuştur. Suçlu bulunan Zeynep ise, idam cezasına çarptırılarak bu ağaçta asılmıştır. O günden sonra bu kestane ağacına "Arapastı" adı verilmiştir. Folklorik bir anıt ağaçtır.

Ibradı'da bulunan Arapastı Kestanesi (Ibradı Belediyesi arşivi)

KORKUTELİ YÖRESİ

Osmanlı şehzadesi Sultan Korkut'un eğitim gördüğü ve lalalığını burada yaptığı Korkuteli, deniz seviyesinden 1020 metre yüksekte, daha çok karasal iklime sahip bir ilçedir. Halkın genellikle uğraşı alanı tarım, meyvecilik, hayvancılık ve arıcılık ile orman işçiliğidir. Bölgede son yıllarda yaygınlaşan kültür mantarı üretimi de ilçe ekonomisine büyük katkılar sağlamaktadır.

Doğu Çınarı (*Platanus orientalis*)

Korkuteli'de 3 adet *Platanus orientalis* türüne ait boyutsal anıt ağaç vardır. İlki 1001 yaşında, 70 cm gövde çapı, 8 m tepe çapına sahip ve 20 metre boyundadır. İkincisi 950 yaşında 80 cm gövde çapı, 7 metre tepe tacı, 19 metre boyunda ve üçüncüsü 700 yaşında 170 cm gövde çapı, 7 m tepe çapı ve yaklaşık 20 m boyundadır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2020). Ağaçlar kent merkezindedir.

700 yaşındaki Doğu Çınarının Alâeddin Keykubat Caddesi üzerinde orta refüjde yer alması dikkat çekicidir. Çınarın mitolojik hikayesi şöyledir: "Yunan ve Roma mitolojisindeki efsaneye göre Baukis ve Philemon, Frigya dolaylarındaki bir kentte yaşayan yoksul ve yaşlı bir çifttir. Bir gün Tanrı Zeus ve oğlu Hermes, Olympos dağından inerek insan kılığına bürünür ve halkın arasına karışırlar. Kimi kaynaklara göre bugünkü Bergama, kimine göre ise Kapadokya civarına gelen iki tanrı burada gördüklerinden hiç hoşlanmadıkları gibi, kalacak yer istedikleri hiçbir ev sahibi tarafından da misafir olarak kabul edilmezler. Sinirlenen tanrılar, en son şanslarını Baukis ve Philemon'un kapısını çalarak dener. Basit bir kulübede yaşayan yaşlı çift iki adamı kabul eder ve tüm yoksulluklarına rağmen son derece cömert davranırlar. Misafirlerine şarap ve yemek ikram eden Baukis, bir an farkeder ki, görünmez bir bereket sayesinde iki adam yiyip içtikçe sofradan hiçbir şey eksilmiyordur. O an yaşlı çift iki adamın tanrı olduğunu anlar ve herhangi bir hata yaptılarsa kendilerini bağışlamalarını isterler. Zeus buna gerek olmadığını, evlerini onlarla beraber terk etmelerini söyler. Çünkü konukseverlik göstermeyen herkesi ve kasabayı yok edecektir. Bunun üzerine Tanrılarla beraber dağın zirvesine çıkan yaşlı çift, kasabanın sular altında kaldığını görür; fakat kendi kaldıkları kulübe, artık gösterişli bir tapınağa dönüşmüştür. Zeus yaşlı çifte birşey isteyip istemediklerini sorar. Yaşamdan pek bir beklentisi olmayan karı-koca, tapınağın bekçisi olmayı ve en önemlisi birbirlerinden hiç ayrılmamayı, vakti geldiğinde beraber ölmek istediklerini söyler. Zeus bu isteği yerine getirecektir. Ölüm vakti geldiğinde birbirini çok seven bu yaşlı karı koca, iç içe geçen iki farklı ağaca dönüşür. Derler ki; onlar artık aynı gövdede birleşen çınar ve ıhlamur ağacı olmuştur." (Zimba, 2021).

Bu hikayeler bir yandan hikayeleri sevenlere ağaç ve doğa sevgisi aşılarken, diğer yandan ağaç ve doğa severlere mitoloji ve edebiyata ilgiyi oluşturabilecektir.

ANTALYA MERKEZ

Anıt Ardıç Ağacı (*Juniperus excelsa*)

Konyaaltı, Kır Mahallesi, 21603 ada 18 parsel sınırları içerisindeki (Gökçam) Boylu Ardıç; Antalya Büyükşehir Belediyesi Kent Tarihi ve Tanıtımı Daire Başkanlığı tarafından kaleme alınan ve yürütülen “Yeşilçam Doğa Yürüyüş ve Bisiklet Yolu” projesi sırasında fark edilerek T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na yapılan başvuru ile anıt ağaç özelliği taşıdığı tespit edilerek 2021 yılında anıt ağaç olarak tescil edilerek koruma altına alınmıştır. 500 yaşında, 13m boyunda ve 110 cm gövde çapındadır.

Ardıç ağacının en önemli özelliği, üremeye devam edebilmesi için ardıç kuşuna ihtiyacının olmasıdır. Çünkü Ardıç kuşları, ardıç ağaçlarından besinlerini alır ve sindirdikten sonra katı bir atık şeklinde dışarı atar. Bu şekilde toprağa düşen tohumlar filizlenerek çoğalırlar. Ardıç kuşu, ismini ardıç ağacından almıştır. Ardıç ağacı normalde yüksek rakımlarda yetişen bir ağaçtır. Konyaaltı’nda, deniz seviyesinde yetişmiş ve asırlar boyu da hayatta kalmış olması da bu ardıç ağacını diğer ardıç ağaçlarından farklı kılmaktadır.

Konyaaltı/Gökçam Anıt Ardıç Ağacı
(Fotoğraf: Ebru Cücü Açıklalın)

Kircami'deki Doğu
Çınarı (Fotoğraf:
Çevre ve Şehircilik
Bakanlığı Tabiat
Varlıklarını Koruma
Genel Müdürlüğü
Tabiat varlıklarını
Koruma Envanteri
2018)

Doğu Çınarı (*Platanus orientalis*)

Muratpaşa'da Kircami Mevkii'nde 700 yaşında, 30 m boy, 30 m tepe çapı ve 4.7 m gövde çapında bir ağaçtır.

SONUÇ

Toplumun ortak mirası olup geçmişle günümüz arasında bağ kuran anıt ağaçların korunabilmesi, bunların ancak topluma mal edilmesiyle mümkündür. Bu bağlamda anıt ağaçların tespit ve tescili önemlidir.

Anıt ağaçları gelecek nesillere aktarmak için bu ağaçların tespiti ve korunması oldukça önemlidir. Antalya'da olduğu gibi birçok ilimizde tescilli olmadığı için anıt ağaç niteliği kazanmamış, varlığından habersiz olduğumuz anıt ağaçlarımız vardır. Bu nedenle bu ağaçlar için gereken bakım-koruma tedbirleri alınmamaktadır. Bu konu daha fazla önemsenmeli ve anıt ağaç niteliğindeki türler 24 Ekim 2020 tarih ve 31284 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın "Tabiat Varlıklarını Koruma Merkez Komisyonunun, Tabiat Varlığı Olarak Belirlenecek Anıt Ağaçların Tespitine İlişkin İlke Kararı (No: 110)" dikkate alınarak kayıt altına alınmalıdır.

KAYNAKLAR

- Acar, İ., 2015. Kızılağaç'ta bir doğa anıtı: Lübnan sediri, Antalya Kültür ve Turizm Dergisi, Yıl:5 Sayı:29, s.96
- Asan, Ü., 1991. Doğal ve Kültürel Miraslarımızdan Anıt Ağaç ve Ormanlarımız. Yeşile Çerçeve, 6: 22-24.
- Asan, Ü., 1993. Mistik ve Folklorik Yönüyle Anıt Ağaçlarımız. Yeşile Çerçeve, 23: 13-15.
- Asan, Ü., 2010. İstanbul'un Doğal Mirası Anıt Ağaçlar, İBB. Kültür Yayınları, İstanbul.
- Albian, N., Berwick, C., 2004. Forêt et religion au Japon: d'une vision singulière de l'arbre à une gestion particulière de la forêt. Revue Forestière Française. 56(6):563-572.
- Bayar, E., Türker, H., Genç, M., 2012. Gölhisar-Burdur Anıt Ağaçları: Göller Bölgesi Anıt Ağaç Varlığına Yeni İlaveler. Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 14(22): 83-95.
- Cengiz, Y., Başaran, M.A., Işık, K. 2007. 20. Yüzyılda Antalya'da Ormanlar, Ormancılık ve Korunan Alanlar. 20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu, 22-24 Kasım 2007, Antalya, s. 550-609.
- Crews, J., 2003. Le symbolisme de la forêt et des arbres dans le folklore. Perception des forêts. Unasylva, 213(54): 37- 43.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Anıt Ağaçlar. 2020, <https://www.anitagaclar.gov.tr>, Erişim: 07.01.2021.
- Garcia, C., Pascal, J-P, Kusgalappa, C.G., 2006. Les forêts sacrées du Kodagu en Inde: Écologie et religion. Bois et Forêts des Tropiques, 288: 5-13.
- Kantarci, D., 1984. Türkiye'de En Yaşlı Sedir Ağacı -Ambar Katran, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Cilt, 34, Sayı:2, s.49-58
- Musselman, L.J., 2003. Les arbres dans le Coran et la Bible. Perception des forêts Unasylva, 213(54): 45-52.
- Pardo, C., 2005. Durural à l'urbain. Intégrations, usages et gestions de l'arbre dans les paysages de la méditerranée nord-occidentale. Thèse présentée à l'Université Paul Valéry - Montpellier III Arts et Lettres, Langues et Sciences Humaines et Sociales UFR III. Département de Géographie et d'Aménagement pour obtenir le grade de docteur spécialité: Géographie, Soutenue le: Décembre 2005., 606 p.
- Swamy, P.S., Kumar, M., Sundarapandian, S.M., 2003. Spiritualité et écologie des bois sacrés au Tamil Nadu, Inde. Perception des forêts. Unasylva, 54(213): 53-58.
- Sène, E.H., 2003. Arbres, forêts, croyances et religions en Afrique de l'Ouest Sahélienne. Perception des forêts. Unasylva 54(213):44
- Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020a. Antalya Milli Parklar Şube Müdürlüğü Arşiv Kayıtları, Antalya.
- Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020b. İstatistikler, Ankara. <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Belgeler/dkmp/resmii-istatistikler/korunan-alan-istatistikleri/2017/istatistik-tablolar/tabiataniti.xls>, Erişim: 05.01.2021.
- Zımba, A., 2021. <https://www.haberler.com/cinar-agaci-ozellikleri-neler-cinar-yapragi-12717780-haberi/>. Erişim: 10.01.2021.

#BizBirlikteGüçlüyüz

ANTALYA
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ

Muhittin BÖCEK
Antalya Büyükşehir Belediye Başkanı